

Paul Frissen

VAN GOEDE BEDOELINGEN,  
DE DINGEN DIE NOOIT VOORBIJGAAN

*Beschouwingen over de staat van Nederland*

Eerste druk december 2012

Tweede druk juli 2014

De in deze bundel opgenomen columns verschenen eerder  
tussen 2009 en 2011 in *Binnenlands Bestuur*

© 2012 Paul Frissen | Uitgeverij Van Gennep  
Nieuwezijds Voorburgwal 330, 1012 RW Amsterdam  
Ontwerp omslag Léon Groen  
Auteursfoto Renée Frissen  
Drukwerk Bariet, Steenwijk  
ISBN 978 94 6164 321 6 | NUR 740

[www.uitgeverijvangennep.nl](http://www.uitgeverijvangennep.nl)

## INHOUD

|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| <i>Woord vooraf</i>                          | 9  |
| <i>Wereld van verschil</i>                   | 11 |
| <i>Schaamte en zonde</i>                     | 14 |
| <i>Deerniswekkend leed</i>                   | 17 |
| <i>De Nieuwe ambtenaar</i>                   | 20 |
| <i>Beleidsmantra's en onderzoekswierook</i>  | 23 |
| <i>De non-commissie</i>                      | 26 |
| <i>Onzaligheden</i>                          | 29 |
| <i>De beslissers</i>                         | 32 |
| <i>Klein verhaal, grote betekenis</i>        | 35 |
| <i>Staatsopvoeding tegen 'straatterreur'</i> | 38 |
| <i>Beste Annemarie, beste Jozias</i>         | 41 |
| <i>Bananenrepubliek</i>                      | 44 |
| <i>Valse causaliteit</i>                     | 47 |
| <i>Politiek is discriminatie</i>             | 50 |
| <i>Minder voor meer</i>                      | 53 |
| <i>Linkse idealen</i>                        | 56 |
| <i>Stemwijzer</i>                            | 59 |
| <i>Een week later</i>                        | 62 |

|                                           |          |
|-------------------------------------------|----------|
| <i>Brood en spelen</i>                    | 65       |
| <i>Van goede bedoelingen,</i>             |          |
| <i>de dingen die nooit voorbijgaan</i>    | 68       |
| <i>Over spruitstukken en deegbodems</i>   | 71       |
| <i>Dat moet van Europa, meneer...</i>     | 74       |
| <i>Het bepaalde lidwoord</i>              | 77       |
| <i>De burger is een junk</i>              | 80       |
| <i>Het zuiden rukt op</i>                 | 83       |
| <i>Geld verdienen, dat is de kunst</i>    | 86       |
| <i>Gaat u maar rustig slapen</i>          | 89       |
| <i>Zelfkastijding</i>                     | 92       |
| <i>Ben ik nog wel rechts genoeg?</i>      | 95       |
| <i>De heilzaamheid van inertie</i>        | 98       |
|                                           | 2011 101 |
| <i>De ouders van tegenwoordig</i>         | 104      |
| <i>Eigen fundamentalisme eerst</i>        | 107      |
| <i>Meervoudig stemmen</i>                 | 110      |
| <i>Voortmodderen in de ivoeren toren</i>  | 113      |
| <i>De politiek en het beest</i>           | 116      |
| <i>Loslaten en overlaten</i>              | 119      |
| <i>Less is more</i>                       | 122      |
| <i>Waarom historisch vergelijken moet</i> | 125      |
| <i>Een open samenleving</i>               | 128      |
| <i>Meer verstand van...</i>               | 131      |
| <i>Lof der inconsistentie</i>             | 134      |
| <i>De toon die de muziek maakt</i>        | 137      |

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| <i>De econoom in het theater van de voorspelling</i> | 140 |
| <i>De glimlach van het hersenonderzoek</i>           | 143 |
| <i>Het verhaal van de feiten</i>                     | 146 |
| <i>Déjà vu</i>                                       | 149 |
| <i>Advertentiesociologie</i>                         | 152 |
| <i>Politieke symboliek van windvanen</i>             | 155 |
| <i>Meesters in geschiedvervalsing</i>                | 158 |
| <i>Blijde moeders</i>                                | 160 |
| <i>Recht op vetzucht</i>                             | 163 |

## WOORD VOORAF

Van oktober 2009 tot en met december 2011 schreef ik tweewekelijks een column voor *Binnenlands Bestuur*, een in het openbaar bestuur door velen gelezen blad. De column bood gelegenheid een ander metier te beoefenen: niet de theoretische en filosofische analyse over het grote verhaal van de staat, maar de ironische beschouwing over de vele kleine verhalen van zijn dagelijkse functioneren. Veel van die kleine verhalen vulden de toen nog wekelijkse kolommen van het blad. Het kleine leed werd opgetekend, de noeste werkers in het vooronder van de staat werden geportretteerd, grote beleidsambities kregen concrete gestalte. Het blad was een kroniek van faits divers en petites histoires, maar ook van grote drama's en veel burgerleed.

De goede bedoelingen van politiek en bestuur krijgen in de dagelijkse werkelijkheid de gedaante van dingen die nooit voorbijgaan, maar met een ijzeren regelmaat steeds weer terugkeren. De droom van de maakbaarheid is soms vrolijk en licht, maar vaker nog een huiveringwekkende nachtmerrie. Aan de overlast van paardenpoep stelt de overheid paal en perk, net zoals de jeugd liever niet moet 'hangen'. De technologie belooft het wenkende perspectief van Het Nieuwe Werken, maar blijft even hardnekkig veel ongemak veroorzaken. En de veiligheidsregio's die we voor de ramp hebben ontworpen stuiten meteen op de slordigheid van een ramp die zich niet

aan de regio-indeling houdt. Intussen blijft de staat lustig interveniëren achter de voordeur, onder het bed en tussen de oren.

De burger toont zich bij herhaling een junk. Hij wil van de overheid af, maar is eraan verslaafd. Dat heeft de politicus goed begrepen. Als een ware dealer heeft hij beleid en regels in de aanbieding die de roes van maatschappelijke orde en stabiliteit beloven. Deze is echter kortstondig omdat de burger er maar uit blijft ontwaken, door eigen toedoen. Het leven is immers tragisch: pech, leed en risico zijn onvermijdelijk.

De columns zijn in beperkte mate bewerkt. De referenties naar de actualiteit van de periode waarin ze zijn geschreven zijn alleen aangepast als deze niet meer herkenbaar waren. Het blad of tijdschrift waar in de tekst naar verwezen wordt is uiteraard *Binnenlands Bestuur*. Voor de mogelijkheid deze beschouwingen over de staat van Nederland te schrijven dank ik dit blad. Voor de bundeling ervan in dit boekje dank ik Christen Kate, mijn uitgever, voor de redactionele ondersteuning Rebecca Wilson.

*Breda, november 2012*

## WERELD VAN VERSCHIL

9 OKTOBER 2009. In de auto – ik ben geen treinreiziger – luister ik naar het nieuws. Dat bericht met grote regelmaat uit de wereld van beleid en bestuur. Laatst was er een intrigerende reportage. Een Eindhovense familie heeft besloten een ernstig zieke oma in huis te nemen. Omdat de woning nogal krap is, heeft men in de tuin een voorziening gebouwd met slaapkamer, zithoek, keukentje en badkamer. Omdat oma dementeeert, wordt er ook gewaakt met een camera en sensoren.

De familie spreekt over ‘het hutje’. In de taal van het beleid zal de voorziening ongetwijfeld anders heten. Een ‘mantelzorg-module’ bijvoorbeeld. Zo bestaan er ook ‘kangoeroewoningen’, waarin een grotere eenheid voor de kinderen verbonden is met een kleinere eenheid voor de ouders. Woorden zijn van eminent belang voor de staat.

Met de woorden brengen we verschijnselen in een systeem. ‘Woorden die slagen en beleid dat faalt’, noemde Murray Edelman dat in een mooi boek over politieke taal. Ooit moet de term mantelzorg zijn bedacht, waarschijnlijk in een departementale brainstormsessie. Het woord is meteen een beleidscategorie. Mantelzorg is vervolgens onderdeel van een keten van zorg, moet integraal worden benaderd en behoeft stellig regie. Voor de weging is een beleidskader wel zo handig. Op termijn zal verkokering worden vastgesteld en is de aanpak niet langer

sluitend. Er komt een werkgroep heroverweging, gevolgd door een taskforce en als die klaar is, een kwartiermaker.

Terug naar de Eindhovense familie. De reporter doet kond van zijn bezoek aan 'het hutje'. Oma slaapt. De zoon vertelt dat hij erg blij is met deze voorziening. Zonder zorgplan of zorgcoach blijkt er een netwerk van familieleden en vrienden te functioneren. In een bijzin, haast achteloos, meldt hij dat ze wel lang hebben moeten wachten op de vergunning van de gemeente. Anderhalf jaar. Oma had dood kunnen zijn.

Meteen weten we weer dat de verzorgingsstaat wel goed, maar niet gek is. Er zijn immers bestemmingsplannen en die erkennen geen 'hutjes'. Zorgvuldigheid is vereist. Opvallend detail is dat niet alleen oma inwoont, maar ook dochter met vriend. Het zou zo maar kunnen dat zij na oma's overlijden het 'hutje' betrekken. De vanzelfsprekende zorgzaamheid van de familie heeft op de gemeente kennelijk geen indruk gemaakt.

Het 'hutje' van oma laat weer eens de ingewikkelde relatie zien tussen de goede bedoelingen van de verzorgingsstaat en de bureaucratische praktijk van beheersing en controle die eruit voortvloeit. Ooit meldde ik de loketambtenaar die zei dat ik een vergunning nodig had als ik mijn huis wilde verbouwen, dat ik nog nimmer de existentiële behoefte aan een vergunning had gevoeld. Een querulant zeker, zag ik hem denken, terwijl ik slechts een onderzoeksexperiment deed.

De staat moet de wereld 'leesbaar' maken, schrijft James Scott in zijn boek *Seeing Like a State*. Leesbaarheid komt tot stand door categorieën, standaarden, indicatoren. De staat begon ooit met zijn burgers een adres te geven. Dat is wel zo handig voor dienstplicht, belastingheffing en criminaliteitsbestrijding.

Tot op de dag van vandaag hebben staten een hekel aan mensen zonder adres. Dat zagen we onlangs nog in Calais,

waar een illegalenkamp moest wijken. Mensen zonder adres zijn illegaal – buiten de orde. Daarom ook volstaat de Nederlandse staat niet met een paspoort met vingerafdruk, maar gaan onze afdrukken in een centraal bestand. De beste bedoelingen van de verzorgingsstaat eindigen steeds weer in de categorieën en classificaties die nodig zijn voor rechtvaardigheid en rechtsgelijkheid.

De oneindige variëteit van de wereld moet een geordende plaats krijgen in de gelijkheidsideologie van deze staat. Dat is geen kwade wil, maar onvermijdelijk gevolg. Daarom krijgt de Eindhovense familie haar ‘hutje’ pas als alle indicaties kloppen en de criteria zijn getoetst. Niet voor niets is de willekeur van de charitas vervangen door de anonieme solidariteit van de verzorgingsstaat.

Toch is de zorgzaamheid van de Eindhovense familie willekeurig. Ze kiezen voor de vanzelfsprekende nabijheid van de eigen familie. Natuurlijk is er dan afhankelijkheid. Maar of de staat een zorgzamere institutie is, valt in alle ernst te betwijfelen. Iets meer van deze willekeurige solidariteit zou welkom zijn. Al was het maar omdat daarmee meer recht valt te doen aan de wereld van verschil.